

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ В ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

CRIMINAL-LEGAL CHARACTERISTICS OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED IN THE DEFENSE-INDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

У статті надано кримінально-правову характеристику та проведено класифікацію кримінальних правопорушень, що вчиняються в оборонно-промисловому комплексі (на основі родового об'єкту та криминологічно значущих ознак), а саме: проти основ національної безпеки України (ст. 111, 113, 114 Кримінального кодексу України); власності (ст. 185, 190, 191 Кримінального кодексу України (переважно більшість зі всіх кримінальних правопорушень проти власності становлять крадіжки майна, привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем); у сфері господарської діяльності (ст. 209, 212 Кримінального кодексу України); охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації (ст. 328, 333 Кримінального кодексу України); службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (ст. 364, 364-1, 366, 367, 368, 369-2 Кримінального кодексу України). Встановлено, що попри розгалуженість та багатоплановість кримінально-правового змісту, кримінальні правопорушення в оборонно-промисловому комплексі становлять однорідну групу суспільно небезпечних діянь, об'єднаних спільними криминологічними ознаками та властивостями: по-перше, вчиняються в одній секторальній сфері; по-друге, вчиняють особи у нерозривному зв'язку із здійсненням службової (професійної) діяльності, зокрема, під час проходження дозвільних, тендерних, контрольно-наглядових та інших господарсько-правових процедур, переслідуючи корисливу мету; по-третє, об'єднані спільними предметами (валюта, матеріали, обладнання, техніка); по-четверте, злочинна діяльність на об'єктах оборонно-промислового комплексу носить постійний характер, а сліди кримінальних правопорушень відображаються (фіксуються) у господарсько-фінансових документах; по-п'яте, для збирання доказів учинення кримінальних правопорушень необхідне використання спеціальних знань щодо характеристики військової техніки, запчастин, обладнання, бухгалтерського обліку, оподаткування, проходження тендерних процедур тощо, що власне пояснює важливість фахової (цільової) спеціалізації слідчих та оперативних працівників (детективів).

***Ключові слова:** оборонно-промисловий комплекс, національна безпека, криминологічна безпека, воєнний стан, кримінальне правопорушення, кримінально-правова характеристика.*

The article provides a criminal-legal characteristic and classifies criminal offenses committed in the defense-industrial complex (on the basis of the generic object and criminologically significant features), namely: against the foundations of national security of Ukraine (Articles 111, 113, 114 of the Criminal Code of Ukraine); property (Articles 185, 190, 191 of the Criminal Code of Ukraine (the vast majority of all criminal offenses against property are property theft, embezzlement, embezzlement or appropriation of other people's property by abusing an official's official position); in the field of economic activity (Article 209, 212 of the Criminal Code of Ukraine); protection of state secrets,

inviolability of state borders, provision of conscription and mobilization (Articles 328, 333 of the Criminal Code of Ukraine); official and professional activities related to the provision of public services (Articles 364, 364-1, 366, 367, 368, 369-2 of the Criminal Code of Ukraine). It was established that despite the branching and multifaceted content of the criminal law, criminal offenses in the defense-industrial complex constitute a homogeneous group of socially dangerous acts united by common criminological features and properties: first, they are committed in one sectoral sphere; secondly, they are committed by persons in an inextricable connection with the performance of official (professional) activities, in particular, during permitting, tendering, control and supervision and other economic and legal procedures, pursuing a selfish goal; thirdly, united by common items (currency, materials, equipment, machinery); fourthly, criminal activity at the objects of the defense-industrial complex is permanent, and the traces of criminal offenses are reflected (recorded) in economic and financial documents; fifth, to collect evidence of the commission of criminal offenses, it is necessary to use special knowledge regarding the characteristics of military equipment, spare parts, equipment, accounting, taxation, passing tender procedures, etc., which actually explains the importance of professional (targeted) specialization of investigative and operational workers (detectives).

Key words: *defense-industrial complex, national security, criminological security, martial law, criminal offense, criminal-legal characteristics.*

Аналіз історичного розвитку суспільства засвідчує, що противагою морального та культурного збагачення завжди було збільшення кількості й урізноманітнення характеру діянь, які гальмували такий процес, суперечили йому. Це обумовлювало потребу в розробленні та впровадженні ефективних важелів впливу, які б дозволяли виявляти суспільно небезпечні форми поведінки, а також не допускати їх повторного учинення. З огляду на це, виникла й отримала відповідний подальший розвиток така форма правового впливу, як встановлення кримінальної відповідальності за найбільш небезпечні протиправні діяння (їх криміналізація), основне призначення якої полягає в офіційному визнанні певних діянь як злочинних і караних, а також у законодавчому встановленні виду й міри покарання за їх учинення.

Враховуючи наукові дослідження [1] та аналіз емпіричної бази, пропонуємо кримінально-правовим класифікаційним критерієм кримінальних правопорушень, що вчиняються в оборонно-промисловому комплексі (ОПК) визначити родовий об'єкт й на основі цього критерію виокремити їх основні групи, а саме:

I. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України:
– державна зрада (ст. 111 КК України).

Об'єктом цього кримінального правопорушення є суспільні відносини, що забезпечують національну безпеку держави. В диспозиції ст. 111 КК України передбачено, що державна зрада з об'єктивної сторони характеризується вчиненням хоча б однієї з таких дій: 1) перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту; 2) шпигунство; 3) надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України [2, с. 88–89].

Наприклад, за процесуального керівництва Вінницької обласної прокуратури за фактом державної зради до суду скеровано обвинувальний акт стосовно колишнього співробітника ДК «Укроборонпром», громадянина України (ч. 2 ст. 111 КК України). За даними слідства, 48-річний житель м. Києва, будучи офіцером запасу Збройних сил України та чинним співробітником підприємства оборонного комплексу, у воєнний час перейшов на бік ворога з метою виконання завдання спецслужб росії зі збирання та передачі їм деталізованих відомостей військового характеру [3].

Оскільки склад цього кримінального правопорушення є формальним, то такі ознаки об'єктивної сторони, як суспільно небезпечні наслідки та причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням і наслідками не є обов'язковими ознаками об'єктивної сторони складу цього кримінального правопорушення. Як зазначає Н. С. Кончук, відповідальність за державну зраду настає незалежно від заподіяння конкретної шкоди, яка часто буває істотно віддаленою від діяння у часі, важко піддається конкретизації та доказуванню [4, с. 100].

Суб'єктом державної зради у будь-якій її формі може бути тільки громадянин України, який досяг 16-річного віку. Суб'єктивна сторона характеризується виною у вигляді прямого

умислу. При вчиненні державної зради винний усвідомлює, що він здійснює перехід на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту (вчиняє шпигунські дії, надає іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомогу в проведенні підривної діяльності проти України) і бажає цього. Мотивами можуть бути користь, помста тощо [5, с. 244–245].

– диверсії (ст. 113 КК України).

Основними безпосередніми об'єктами диверсії залежно від форми її вчинення є суспільні відносини, які забезпечують безпеку [6]. У формах діяння можуть виражатись як: а) активна поведінка винної особи або б) поєднання активної і пасивної поведінки [6, с. 191].

Наприклад, завдяки оперативному реагуванню українській спецслужбі вдалось запобігти вчиненню диверсій. Так, контррозвідка СБУ затримала агента фсб у результаті спецоперації в Харкові. Зловмисником є місцевий житель, який у листопаді 2022 року був дистанційно завербований кадровим співробітником оперативної групи фсб. Для виконання ворожих завдань зрадник обходив вулиці Харкова та приховано знімав на камеру свого телефону місяця базування та шляхи пересування українських захисників. Крім цього, російський агент виконував завдання щодо виявлення замаскованих підприємств ОПК на території регіону. Розвідінформація потрібна була окупантам для підготовки серії диверсій проти українських воїнів та на оборонних заводах [7].

Суб'єктом диверсії є фізична осудна особа, яка на момент учинення кримінального правопорушення досягла 14-річного віку. Суб'єктивна сторона у всіх формах вчинення характеризується двома обов'язковими ознаками: 1) вина в формі прямого умислу і 2) мета ослаблення держави. Мотив та емоційний стан є факультативними ознаками суб'єктивної сторони диверсії, які можуть мати юридичне значення при призначенні покарання винному. Диверсія є кримінальним правопорушенням з усіченим складом у всіх формах її вчинення. Момент закінчення диверсії перенесено на момент учинення дій, безпосередньо спрямованих на заподіяння шкоди об'єкту, характерних для замаху на кримінальне правопорушення (ч. 1 ст. 15 КК України). Це означає можливість: 1) готування до вчинення диверсії в будь-якій формі; 2) закінченого або незакінченого замаху на вчинення вибуху чи підпалу в першій, другій або третій формах диверсії; 3) замаху на непридатний об'єкт або з непридатними засобами в будь-якій формі диверсії [6, с. 192].

– шпигунство (ст. 114 КК України) – передача або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю, якщо ці дії вчинені іноземцем або особою без громадянства [8].

Наприклад, Шевченківський районний суд міста Києва оголосив рішення у справі про шпигунство на одному із підприємств державного концерну «Укроборонпром». Задokumentовано, що зловмисник за грошову винагороду збирав для російської спецслужби інформацію про різні аспекти функціонування підприємств вітчизняного ОПК та соціально-політичну обстановку у запорізькому регіоні. Зібрані розвідувальні дані він надсилав через відпрацьовані йому офіцером рф канали електронного зв'язку, а також передавав під час особистих зустрічей на території рф і тимчасово анексованого Криму [9].

Об'єктом кримінального правопорушення є зовнішня безпека держави – її суверенітет, територіальна недоторканність, обороноздатність або державна економічна чи інформаційна безпека України, а предмет становлять відомості, що містять державну таємницю [10, с. 352].

З об'єктивної сторони кримінальне правопорушення може вважатись закінченим з моменту вчинення самого діяння – передачі або збирання відомостей, що становлять державну таємницю. Під передачею відомостей науковці розуміють повідомлення таких відомостей будь-яким способом, через будь-які засоби зв'язку адресатам; під збиранням розуміється добування відомостей у будь-який спосіб [11, с. 230].

Суб'єктом кримінального правопорушення може бути іноземець або особа без громадянства. Наголосимо на тому, що відповідаючи на небажані факти несанкціонованого поширення інформації, 24 березня 2022 р. парламентарії ухвалили Закон України № 2160-ІХ, результатом чого стало доповнення КК України новою ст. 114-2, у межах якої було передбачено відповідальність за два самостійні кримінальні правопорушення – несанкціоноване поширення інформації про іноземну військову допомогу (ч. 1) та про дислокацію ЗСУ та інших військових формувань (ч. 2) [12]. Таким чином, на відміну від ст. 114 КК України, суб'єктом цього кримінального правопорушення може бути як громадянин України, так і іноземець чи особа без громадянства.

З суб'єктивної сторони шпигунство вчиняється з прямим умислом. Відмежування кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 328, 111, 114 КК України, здійснюється, насамперед, за змістом умислу винного: державна зрада або шпигунство передбачають, що суб'єкт кримінального правопорушення бажає передати відомості, що становлять державну таємницю,

іноземній державі, іноземній організації або їх представникам, а при розголошенні державної таємниці суб'єкт кримінального правопорушення, який діє навіть і з прямим умислом, бажає передати зазначені відомості сторонній особі, яка не є одним із вказаних адресатів. Крім того, кримінальне правопорушення, передбачене ст. 328 КК України, відрізняється від державної зради і шпигунства за змістом безпосереднього об'єкта та об'єктивної сторони і спеціальним суб'єктом [13; 14].

II. Кримінальні правопорушення проти власності (переважно більшість зі всіх кримінальних правопорушень проти власності в ОПК становлять крадіжки майна (27,4 %), привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (61,3 %)) [15]:

Відповідно до реєстру судових рішень та аналізу публікацій в ЗМІ з об'єктів оборонно-промислових підприємств зазвичай викрадають обладнання (16,5 %), інструменти (30,7 %), комплектуючі до військової техніки (35,4 %) тощо.

Наприклад, в ніч з 8 на 9 лютого 2022 року з одного з цехів АТ «Київський завод «РАДАР» невістановленими особами викрадено окремі блоки радіоелектронного обладнання, яке використовується в літаках сімейства «СУ», найбільше яких є на озброєнні в росії. Варто зазначити, що злочинці ретельно готували крадіжку та вчинили незважаючи на посилені підприємством заходи з технічної захищеності. За даним фактом зареєстровано кримінальне провадження та проводиться досудове розслідування під процесуальним керівництвом Офісу Генерального прокурора. Державний концерн «Укроборонпром» та АТ «Київський завод «РАДАР» надають всебічне сприяння правоохоронним органам у розслідуванні цього кримінального правопорушення та інших фактів незаконного проникнення на територію підприємства, що мали місце раніше [16].

– шахрайство (ст. 190 КК України).

Наприклад, прокуратура міста Києва завершила досудове розслідування у резонансному кримінальному провадженні щодо колишнього заступника генерального директора київського заводу «Маяк», викритого на спробі шахрайського заволодіння грошовими коштами при відчуженні майна «Укроборонпрому» (ч. 2 ст. 15 ч. 4 ст. 190 КК України). Згідно з матеріалами слідства, колишній посадовець пообіцяв керівнику комерційної структури сприяння в придбанні майнового комплексу заводу за значно заниженою ціною. Загальна сума угоди мала скласти 4,5 млн доларів США, з яких 2 млн доларів покупець мав офіційно сплатити за майновий комплекс, а ще 2,5 млн передати особисто підозрюваному як винагороду за «послуги» [17].

– привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України).

Наприклад, у Львові викрили ексочільника оборонного заводу, який «роззброював» ППО напередодні вторгнення росії. Встановлено, що до початку 2022 року фігурант давав необґрунтовані вказівки підлеглим на розукрупнювання комплексів ППО, які привозили на це підприємство для ремонту та модернізації. Потім він привласнював «списані» деталі, які містили значну частину дорогоцінних металів. Експертиза підтвердила факти злочинної схеми [18]. Тобто, вчиняючи кримінальне правопорушення, передбачене ст. 191 КК України в ОПК, винна особа використовує наявні у неї правомочності (повноваження) щодо зазначеного предмета. Саме ця ознака передусім відрізняє аналізоване діяння від інших посягань на власність в ОПК (зокрема, крадіжки), при вчиненні яких винний або зовсім не має відношення до майна, або має лише доступ до нього за характером роботи, або йому доручено охороняти це майно, або воно передане йому для використання у виробництві [11, с. 444].

III. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності (за останні декілька років законодавець істотно реформував систему кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, декриміналізувавши значну кількість діянь та встановивши кримінальну відповідальність за легалізацію (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (ст. 209 КК України)):

Неправомірні форми зрощення службових (посадових) осіб та бізнесу в системі господарсько-правових відносин ОПК характеризуються: заснуванням підконтрольних підприємств, або дольовою участю у капіталі цих підприємств; одержанням частки в уставному капіталі як плати за послуги; розкраданням коштів шляхом завищення вартості товарів, робіт або послуг, що надає підприємство; використанням службового становища у процесі приватизації, з метою придбання їх у приватну власність, або заволодіння значною кількістю акцій службовою особою, близькими йому особами або іншими особами, в інтересах яких діє службовець; заснуванням фондів соціального та іншого спрямування, за прихованої участі чиновників, які забезпечують легалізацію фінансових ресурсів, одержаних злочинним шляхом.

Наприклад, з матеріалів кримінального провадження вбачається, що посадові особи одного із державних підприємств-експортерів, яке входить до складу Державного концерну «Укроборонпром», використовуючи службове становище, під час укладання та виконання ряду зовнішньоекономічних контрактів на постачання комплектуючих до військової техніки, шляхом складання та видачі завідомо неправдивих документів про нібито надані державному підприємству послуги, привласнили кошти вказаного ДП в особливо великих розмірах. Слідчі дії відбувались в рамках досудового розслідування у кримінальному провадженні, зареєстрованому детективами НАБУ у ЄРДР за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), ч. 3 ст. 209 (легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом) КК України [19].

– ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) (ст. 212 КК України).

Наприклад, Генеральний прокурор України інформуючи про результати розслідування кримінальних проваджень в ОПК, повідомив про оголошення підозри особі в одному з таких проваджень за фактом вчинення дій по заниженню суми податкових відрахувань до Державного бюджету України у розмірі 26,6 млн грн під час постачання запчастин та комплектуючих на державні підприємства, які входять до складу ДК «Укроборонпром». Вказаній особі інкримінується вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 27, ч. 3 ст. 212 КК України (організація умисного ухилення від сплати податків, що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, вчинене службовою особою підприємства, незалежно від форми власності, якщо ці діяння призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах) [20].

Звернемо увагу на те, що одним з головних недоліків об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 212 КК України, є нечіткість вжитого у вказаній нормі поняття «ухилення від сплати». Відповідний факт не узгоджується з проголошенням в Основному законі правом кожної особи знати свої обов'язки. Реалізація у КК України запропонованої О.О. Дудоровим ідеї комплексної і конкретизованої охорони системи оподаткування, яка передбачає у т. ч. заміну норми про ухилення від сплати податкових платежів нормою про податкове шахрайство, дозволить полегшити й уніфікувати кваліфікацію злочинних порушень податкового законодавства і сприятиме обмеженню дискреційної діяльності правозастосовних органів [21, с. 231].

IV. Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації:

– розголошення державної таємниці (ст. 328 КК України).

Наприклад, Контррозвідка СБУ викрила генерального директора одного з держпідприємств, що входить до складу Укроборонпрому, на розголошенні державної таємниці. Слідчі та оперативники встановили, що директор знав про відсутність допуску до державної таємниці у свого заступника з питань режиму. Проте продовжував надавати розпорядження та накладати резолюції для безпосереднього ознайомлення і роботи підлеглого з документами. Вони, зокрема, стосувались розробки та виробництва засобів захисту інформації для використання військовими у зоні операції Об'єднаних сил [22].

– порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю (ст. 333 КК України) (зміст діяльності ОПК визначається не тільки потужністю, а й значенням знаходження виробленої продукції в межах території України, контроль за її переміщенням, а також за нерозголошенням інформації, що використовується для виготовлення такої продукції (товарів)) [1].

Наприклад, у результаті заходів, вжитих правоохоронцями у Харківській, Одеській та Київській областях, викрито 3 осіб, які розробили схему незаконного переправлення з України товарів військового призначення. Організатором «схеми» виявився комерсант з Харкова. Правоохоронці встигли запобігти незаконному продажу азійським замовникам авіаційного приладу вартістю близько 2 млн грн, який був викрадений з вітчизняного промислового авіагіганта «Мотор Січ». Відповідний прилад є невіддільною частиною новітнього українського авіаційного двигуна, яким комплектуються китайські надзвукові навчально-бойові літаки. Також не допущено вивезення з території України автоматичного радіолокаційного блоку до винищувачів МіГ-29, який зокрема призначений для розпізнавання літаків в режимі «свій-чужий» із боку систем ППО [23].

V. Кримінальні правопорушення у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (становлять найчисленнішу класифікаційну групу кримінальних правопорушень в ОПК, які в злочинному механізмі не обмежуються лише одним складом,

а охоплюють одночасно декілька та супроводжуються різноманітними способами вчинення) – ст. 364–369-2 КК України).

Отже, запропонована нами диференціація системи кримінально караних виявів в ОПК має вагомое кримінологічне значення, оскільки дає змогу в подальшому максимально повно визначити причини й умови, які сприяють учиненню кримінальних правопорушень, оцінити характер і масштаби суспільно небезпечних наслідків, які ними заподіюються, сформувати характеристику особи, схильної до злочинної поведінки; запропонувати диференційовані засоби, спрямовані на профілактику й запобігання кримінальної протиправності тощо.

Спільною кримінально-правовою ознакою майже всіх кримінальних правопорушень, що вчиняються в ОПК є корисливий мотив. При цьому, серед зазначених груп набули розповсюдження кримінальні правопорушення проти власності, поєднані з кримінальними правопорушеннями у сфері господарської діяльності та протиправним діяннями у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Тобто нині до системно-корупційних кримінальних правопорушень, що вчиняються в ОПК, додається низка акцесорних кримінальних практик [1, с. 230], зокрема, легалізація (відмивання) коштів, отриманих злочинним шляхом та інші «забезпечувальні» кримінальні правопорушення..

Список використаних джерел:

1. Кожушко С. О. Кримінологічні засади протидії злочинності в оборонно-промисловому комплексі України: дис. ...док. філософ. 081. Харків. 2021. 240 с.
2. Сергієвський С. К. Кримінальна відповідальність за державну зраду: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків. 2021. 205 с.
3. Експрацівника Укроборонпрому судитимуть у справі про «злив» ворогу даних під час боїв на Київщині. URL: https://lb.ua/society/2023/04/21/552679_ekspratsivnika_ukroboronpromu.html
4. Кончук Н. С. Кримінальна відповідальність за державну зраду : дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2019. 217 с.
5. Олійник В. І. Концептуальні засади кримінально-правового та кримінологічного забезпечення охорони державної таємниці в Україні: монографія. Київ. 2022. 458 с.
6. Климосьюк А. С. Кримінальна відповідальність за диверсію: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків. 2018. 247 с.
7. Готував диверсії проти льотчиків та командирів ЗСУ: агент фсб отримав 15 років тюрми. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/12/14/gotuvav-dyversiyi-proty-lotchykiv-ta-komandyriv-zsu-agent-fsb-otrymav-15-rokiv-tyurmy/>
8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
9. Шпигун в «Укроборонпромі» покараний 9 роками ув'язнення. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/rosiyskiy-shpigun-v-ukroboronpromi-pokarany-9-rokami-uv-yaznennya-1403625.html>
10. Сергійчук В. В. Визначення об'єкта шпигунства як злочину проти основ національної безпеки. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 351–354. URL: <https://r.donnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1890/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=351>
11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
12. Вознюк А. А., Дудоров О. О., Мовчан Р. О., Чернявський С. С. та ін. Новели кримінального законодавства України, прийняті в умовах воєнного стану: наук.-практ. коментар / за ред. А. А. Вознюка, Р. О. Мовчана, В. В. Чернея. Київ : Норма права, 2022. 278 с.
13. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 704 с.
14. Мармура О. З. Система ознак, що кваліфікують злочин за кримінальним правом України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2016. 270 с.
15. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора України*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>
16. Укроборонпром сприяє правоохоронцям у розкритті крадіжки з оборонного підприємства. URL: <https://www.facebook.com/ukroboronprom/posts/249449874025147/>
17. Завершено розслідування у справі экс-чиновника заводу «Маяк» концерну «Укроборонпром». URL: <https://interfax.com.ua/news/general/662065.html>

18. У Львові викрили ексочільника оборонного заводу, який «роззброював» ППО напередодні вторгнення росії. URL: https://lb.ua/society/2023/09/25/576437_lvovi_vikrili_eksochilnika.html

19. Посадовці одного з підприємств «Укроборонпрому» можуть перешкоджати розслідуванню НАБУ. URL: <https://nabu.gov.ua/news/novyny-posadovci-odnogo-z-pidpryemstv-ukroboronpromu-mozhut-pereshkodzhaty-rozsliduvannyu-nabu/>

20. Юрій Луценко на засіданні Ради національної безпеки та оборони України проінформував про стан розслідування злочинів, що стосуються зловживань в оборонно-промислому комплексі держави. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=246941&fp=910&s=print

21. Дудоров О. О. Проблеми кримінально-правової охорони системи оподаткування України: дис. ... д-ра юрид. наук. Луганськ, 2007. 513 с.

22. Директора оборонного підприємства затримали за розголошення державної таємниці. URL: <https://suspilne.media/39668-direktora-oboronного-pidприємства-zatrimali-za-rozgholosenna-derzavnoi-taemnicji/>

23. Планували вивезти за кордон авіаційний прилад із «Мотор Січ»: правоохоронці викрили трьох осіб. URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/planuvali-vivezti-za-kordon-aviaciyniy-prilad-iz-motor-sich-pravoohoronci-vikrili-troh-osib.html>

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.6.36>

ШЕВЧИШЕНА К.П.

СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

THE STATE OF SCIENTIFIC RESEARCH ON THE PROBLEMS OF INVESTIGATING WAR CRIMES

Акцентовано увагу на тому, що інтерес науковців до проблем розслідування воєнних злочинів помітно активізувався після жорсткої повномасштабної збройної російської агресії проти України в лютому 2022 року. Окремі аспекти розглядуваної проблематики висвітлено в колективній монографії на тему «Військові правопорушення та воєнні злочини: історія, теорія та практика» (2023). Однак проміжні дослідження вітчизняних вчених викладені в зазначеній праці не містять єдиного підходу до розв'язання проблем, які безпосередньо стосуються розслідування воєнних злочинів, що обумовлює необхідність комплексного дослідження з метою формування теоретичних положень і науково обґрунтованих рекомендацій щодо розслідування воєнних злочинів. Наголошено, що науково-теоретичне підґрунтя для написання обраної тематики становлять наукові публікації (статті) присвячені дослідженню різних аспектів розслідування воєнних злочинів. Зроблено висновок, що на сьогоднішній день проблематика розслідування воєнних злочинів розглядалась лише фрагментарно, зокрема серед існуючих наукових публікацій відсутні комплексні монографічні дослідження. Водночас в умовах широкомасштабної російської збройної агресії у практичній діяльності правоохоронних органів існує низка проблемних питань у цій сфері, котрі потребують дослідження і негайного вирішення, з метою ефективного розслідування воєнних злочинів. За результатами опитування визначено, що стан наукової розробленості досліджуваного питання потребує вдосконалення за такими напрямками: розкрити криміналістичну характеристику воєнних злочинів; визначити сутність та зміст воєнних злочинів; охаракте-